

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

22 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszcz

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 22 października 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej E. R. i R. R.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 25 października 2022 r., I ACa 560/22,

w sprawie z powództwa E. R. i R. R.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w G.

o zapłatę, ewentualne o zapłatę i ustalenie, ewentualnie o ustalenie,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Pawłyszcz

Marcin Łochowski

Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 października 2022 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego we Legnicy z 3 grudnia 2021 r., którym oddalono żądanie główne oraz częściowo uwzględnilo żądanie ewentualne powodów E. R. i R. R. i zasądzo od pozwanego Banku S.A. w G. 8904,32 zł wraz z bliżej określonymi odsetkami ustawowymi oraz ustalono, że postanowienia umowy kredytu z 22 grudnia 2006 r. w bliżej określonym zakresie nie wiążą powodów.

Z ustaleń poczynionych przez Sądy *meriti* wynika, że 28 grudnia 2006 r. strony zawarły umowę kredytu hipotecznego, datowaną na 22 grudnia 2006 r. Kwota kredytu wynosiła 253 202,40 zł, a jako walutę indeksacji wskazano franka szwajcarskiego (CHF). Umowa zawierała mechanizm przeliczeń między walutą polską a walutą obcą oparty na tabeli kursów ustalanej przez bank. W dniu 6 marca 2008 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu, w którym zwiększono kwotę kredytu do 353 352,40 zł.

Pismem z 20 września 2019 r. powodowie skierowali do banku wezwanie do zapłaty 247 532,49 zł – świadczeń nienależnie pobranych w okresie od 14 września 2009 r. do 9 lipca 2019 r., w związku ze stosowaniem w umowie kredytu niedozwolonych postanowień umownych. Bank odmówił uwzględnienia reklamacji i wypłaty żądanej kwoty. Powodowie w okresie objętym pozwem, tj. od 9 listopada 2009 r. do 9 lipca 2019 r. dokonali na rzecz strony pozwanej wpłat w łącznej wysokości 240 488,10 zł. W sytuacji, gdyby kredyt był na całym etapie, tj. zarówno wypłaty, jak i spłaty indeksowany do średniego kursu NBP z pominięciem korekt z tytułu marży kupna i sprzedaży, a także przy założeniu pominięcia kosztów związanych z ubezpieczeniem kredytu, nadpłata po stronie powodowej za okres od 12 listopada 2009 r. do 9 lipca 2019 r. wyniosłaby 8904,32 zł.

Sąd Apelacyjny wskazał, że podstawą faktyczną wydanego rozstrzygnięcia były ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy, gdyż były one w całości prawidłowe, nie wymagały one uzupełnienia. Sąd drugiej instancji dokonał częściowo odmiennej oceny prawnej żądania powodów, co nie wpływało na treść rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji zasadnie przyjął, że w umowie łączącej strony są klauzule abuzywne, jednak ich wyeliminowanie ze stosunku umownego nie pociąga za sobą nieważności umowy. Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego eliminujące marżę oraz opłatę manipulacyjną zostało w całości podzielone przez Sąd Apelacyjny. Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że art. 385¹ § 2 k.c. wyłącza stosowanie art. 58 § 3 k.c., który przewiduje, że w razie nieważności części czynności prawnej pozostała jej część pozostaje w mocy, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana. Tym samym zasadne było dokonanie przeliczenia należnych bankowi rat kredytu bez marży, w oparciu o obiektywny kurs NBP.

Odnosząc się do żądania zapłaty wywiedzionego przez powodów na podstawie art. 405 i 410 k.c., Sąd Apelacyjny stwierdził, że powodowie spełniali świadczenia polegające na zwrocie pozwanemu środków, które wcześniej od niego otrzymali. Po zawarciu umowy kredytu świadczenie powodów mogło i powinno zostać uznane za zwrot wcześniej otrzymanych środków. Spełnienie świadczenia nie oznacza, że uzyskane w ten sposób wzbogacenie pozwanego nastąpiło bez podstawy prawnej. Do nienależnego świadczenia stosuje się przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, a więc także art. 409 k.c. Nawet przy przyjęciu, że umowa kredytu zawarta przez strony jest nieważna, pozwany nie jest bezpodstawnie wzbogacony kosztem powodów. Sąd Apelacyjny wskazał też, że dokonana przez powodów spłata jest niższa od otrzymanego kapitału, co nie powoduje, że istnieje po ich stronie wartość, o którą są kosztem banku zubożeni, zaś bank wzbogacony. Nie było więc, zdaniem Sądu drugiej instancji, podstaw do stwierdzenia obowiązku zwrotu przez bank wszystkich uiszczonych przez kredytobiorców na jego rzecz świadczeń.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wnieśli powodowie zaskarżając go w całości, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Skarżący zarzucili zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie: art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”);

art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 58 § 1 k.c.; art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 k.c.; art. 405 w zw. z art. 410 § 1 k.c.; art. 227 k.p.c., art. 278 § 1 i art. 380 k.p.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniosł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Uzasadnione są zarzuty skargi podważające stanowisko Sądu drugiej instancji zakładające, że wprowadzenie do umowy abuzywnych klauzul przeliczeniowych, pozwalających bankowi na arbitralne ustalanie kursu waluty, nie skutkuje upadkiem (nieważnością) całego stosunku zobowiązaniowego. Sąd Apelacyjny, dzieląc w tym zakresie stanowisko Sądu Okręgowego, przyjął, że cechą abuzywności wykazuje jedynie marża kupna i sprzedaży oraz opłata manipulacyjna, a w konsekwencji to jedynie te elementy umowy podlegają z niej wyeliminowaniu. W pozostałym zakresie umowa pozostaje w mocy i może być dalej wykonywana, po dokonaniu przeliczenia należnych bankowi rat kredytu bez marży w oparciu o obiektywny kurs NBP.

Argumentacja Sądu drugiej instancji jest jednak nietrafna. Sąd Najwyższy wyjaśnił już, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającej z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytu mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie byłoby zabiegiem sztucznym (zob. m.in. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22;

z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

2. Klauzule przeliczeniowe w umowie stron muszą być ocenione jako niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Stanowisko o takim charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyroki: z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52, i tam powołane orzecznictwo; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

3. Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Uznanie zatem, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty udzielonego kredytu w złotych na CHF oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi, oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one powodów. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku [wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62].

4. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1. uchwały). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2. uchwały). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej Izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego (zob. art. 87 i 88 ustawy o Sądzie Najwyższym). W konsekwencji nie ma możliwości wypełnienia luki w umowie przez przyjęcie na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP, a co za tym idzie – utrzymania umowy.

Sąd drugiej instancji błędnie uznał zatem, że wykluczony jest upadek (nieważność) umowy, z uwagi na zamieszczenie w niej niedozwolonych klauzul przeliczeniowych – od początku i z mocy prawa dotkniętych bezskutecznością na korzyść powodów, którzy następczo nie udzielili świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób nie przywrócili ich skuteczności z mocą wsteczną.

5. Jak ponadto wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron (pkt 3. uchwały). Sąd Najwyższy, kontynuując wcześniejszą linię orzecniczą (zob. m.in. uchwałę z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56) odrzucił więc definitywnie teorię salda, wskazując, że do rozliczenia stron w takim przypadku ma zastosowanie teoria dwóch kondykcji.

Sąd Apelacyjny przyjął założenie, że nawet w przypadku nieważności zawartej przez strony umowy kredytu, pozwany nie jest bezpodstawnie wzbogacony kosztem powodów. Uznał, że powodowie nie mogą dochodzić zwrotu swojego świadczenia, ponieważ nie można mówić o ich zubożeniu, skoro zubożenie banku pozostaje wyższe. W rozpoznawanej sprawie stronom przysługują jednak dwa, niezależne od siebie roszczenia a istnienie i rozmiar roszczenia banku wobec powodów nie wpływa na zasadność roszczenia dochodzonego przez skarżących.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego opierało się zatem na błędnych założeniach. Zarzut naruszenia art. 405 w zw. z art. 410 § 1 k.c. jest więc uzasadniony i skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku. W konsekwencji odnośnie do pozostałych zarzutów skargi jest zbędne.

6. Z tego względu Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok oraz przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Dariusz Pawłyszcz Marcin Łochowski Piotr Telusiewicz

[r.g.]

[a.ł.]